

LEKTOLOGIJOS STATUSAS IR JOS TOLESNĖS RAIDOS PERSPEKTYVOS

ALVYDAS SAMĖNAS

Esame vis gausėjančių skaitymo tyrimų liudininkai. Jų rezultatai jau dabartiniu etapu yra naudingi ne vienai mokslinės ir praktinės veiklos sričiai. Antra vertus, kaip jau ne kartą literatūroje buvo minėta, skaitymo tyrimuose vyrauja izoliuota skaitymo aspektų analizė. Metodologinis ir teorinis aparatas, sukurtas giminingiems skaitymui reiškiniams nagrinėti, nėra efektyviai panaudojamas. Jau sukaupta tiek empirinių duomenų, kad sunku orientuotis ir įvertinti jų nesusisteminius. Kartu skaitymo tyrimų rezultatus dėl duomenų surinkimo ir apdoravimo metodikos įvairovės ne visada įmanoma sulygtinti ir pereiti prie jų apibendrinimo bei įprasminimo. Visi skaitymo tyrimai stokoja teorinių pagrindų ir tai riboja praktinę jų naudą, neleidžia suformuluoti ir spręsti sudėtingesnes problemas. Pagaliau be tvirtų metodologinių ir teorinių pozicijų neįmanoma kritiškai įvertinti istorinį skaitymo pažinimo palikimą Tarybų Sąjungoje ir užsienyje. Susidariusi padėtis reikalauja suaktyvinti skaitymo tyrimų teorinį darbą, tai ne tik pagilintų mūsų žinias, bet ir

sukurtų prielaidas valdyti, reguliuoti skaitymo veiklą moksliniais pagrindais. Padarius tokią išvadą, natūraliai iškyla klausimas, kas tą darbą turi atlikti. Šiuo metu skaitymą tyrinėja beveik dešimt mokslo šakų: bibliotekotyra, bibliografotyra, knygotyra, informatika, sociologija, psichologija, pedagogika, literatūrologija, žurnalistika. Visa tai akivaizdžiai charakterizuoja skaitymą kaip kompleksinį, daugiaspektį reiškinį. Daugelis tyrinėtojų yra tos nuomonės, jog integruoti visus skaitymo aspektus ir juos tirti turi specialio mokslo šaka — mokslas apie skaitymą, arba lektologija¹.

Iš esmės lektologija šiuo metu dar tik formuojasi. Kiekvienam skaitymo tyrinėtojui yra įdomu ir svarbu atidžiai stebėti šį procesą, nuo pat pradžių sekėti jo vidinę vystymosi logiką ir visuomeninių poreikių poveikį jam. Tik tada jis galės objektyviau nustatyti savo tyrimų vietą ir reikšmę, pasirinkti perspektyvias tyrimo kryptis, koordinuoti savo veiklą su kitais tyrinėtojais. Aštuntame dešimtmetyje buvo paskelbta keletas darbų, kurių analizė leidžia pa-

¹ Rusų kalboje kompleksui disciplinų ir krypčių, tiriančių skaitytojus ir skaitymą, žymėti vartojami terminai „skaitymo teorija“ ir „читателеведение“. Lietuvių kalboje abiem atvejais siūlome naudoti terminą „lektologija“ Pirmas šio darinio elementas **lekt** (lot. lectio — skaitymas) įeina į graikiškų ir lotyniškų elementų, dažniausiai vartojamų sudarant tarptautinius terminus, sąrašą (žr.: Юшманов Н. В. Элементы международной терминологии: Словарь-справочник. М., 1968, с. 24). Jis yra vienareikšmis (skirtingai nuo kito lotyniško elemento **leg**, kurio viena iš reikšmių yra „skaitymas“). Lektologijos terminas turi realias perspektyvas tapli tarptautiniu, nes jis yra darybinu požiūriu taisyklingas, patogus vartoti ir tarti. Pirmą kartą šis terminas buvo pavartotas mokymo programoje, skirtoje bibliotekininkystės ir bibliografijos spec. studentams [žr.: Lektologija: (sociologiniai, psichologiniai ir pedagoginiai skaitymo pagrindai).— V., 1979.— 15 p.].

daryti kai kurias išvadas dėl lektologijos statuso, struktūros, aptarti jos raišdos galimybes, iškelti klausimus, kuriuos būtina spręsti artimiausiu metu.

Pirmausia pažymėsime, kad tarybinėje literatūroje dabar vyrauja požiūris į lektologiją kaip į kompleksinę discipliną (mokslą). Šio požiūrio, kurį mes priimame tik kaip hipotezę, nagrinėjimui ir bus skiriamas pagrindinis dėmesys šiame straipsnyje.

Jau žinomi keli lektologijos apibūdinimo bandymai. B. Umnovo nuomone, lektologija — tai „kompleksinė disciplina, integruojanti požiūrius į skaitytojus ir skaitymą, būdingus toms sritims, kurios susijusios su spaudinių sukūrimo, propagandos, platinimo ir funkcionavimo istorija, teorija arba praktika“². I. Barenbaumas, irgi laikydamas lektologiją kompleksiniu mokslu, teigia, kad jos tikslas — „nustatyti sferoje „knyga—skaitytojas“ dėsningumą, siekiant kuo geriau patenkinti visuomenės ir atskirų jos narių poreikius įvairaus turinio literatūrai“³. O. Čubarjano nuomone, svarbiausias tarybinės skaitymo teorijos uždavinys yra „visapusiška knygų apyvartos ir masinio skaitymo vystymosi dėsningumų analizė subrendusioje socialistinėje visuomenėje“⁴. Suprantant,

kad taip apibūdinami lektologiją autoriai nesiekė specialiai išnagrinėti lektologijos esmę (šiuo etapu kažin ar iš viso tai įmanoma), vis dėlto norėjęsi padaryti keletą pastabų. Aki vaizdu, kad B. Umnovas siekė akcentuoti lektologijos kompleksinį pobūdį ir apibendrintai nurodyti tas sritis, kurias ji galėtų liesti. Pastebima ir tai, kad tik viena sąvoka, būtent skaitymas, skiria šį lektologijos apibūdinimą nuo paplitusių knygotyros apibrėžimų. Dar labiau knygotyrynį lektologijos aspektą išryškina I. Barenbaumas: juk socialinė sistema „knyga—skaitytojas“ laikoma knygotyros objektu. Taip pat manytume, kad jis per siaurai supranta praktinę lektologijos paskirtį. O. Čubarjanui pagrindiniai lektologijos ir bibliotekotyros uždaviniai iš principo yra tie patys⁵.

Kitas klausimas, į kurį atsakant ima ryškėti skirtumai, yra lektologijos struktūra. Klausimas svarbus, nes nenustačius struktūros negalima išsiaiškinti lektologijos vietos tarp jau esančių mokslų, aptarti jos ryšius su jais, nurodyti tiriamos problematikos specifiką. Jau galima kalbėti apie dvi lektologijos struktūros sampratas. Vienai jų atstovauja O. Čubarjanas, kitai — B. Umnovas:

² Умно́в Б. Г. О понятийном аппарате психологии читателя.— В кн.: Теоретические проблемы руководства чтением. Л., 1977, с. 43—44.

³ Баренбаум И. Е. История читателя как социологическая и книговедческая проблема.— В кн.: История русского читателя. Вып. 1. Л., 1973, с. 5.

⁴ Чубарьян О. С. Человек и книга: Социальные проблемы чтения. М., 1978, с. 29.

⁵ Plg.: Bibliotekotyros „pagrindinis mokslinis uždavinys yra knygos apyvartos dėsningumų tyrimas konkrečiomis socialistinės vgsiuomenės sąlygomis“ (Чубарьян О. С. Общее библиотековедение. 3-е изд., перераб. и доп. М., 1976, с. 11). Reikia pažymėti, kad ne visi tarybiniai bibliotekotyryninkai sutinka su tokia šio mokslo uždavinio formuluoote. Mūsų nuomone, teisus yra A. Vanejevas, tvirtindamas, kad joje „pirma, nepateisinamai išplėtos bibliotekininkystės mokslo ribos; jai iškelti uždaviniai tirti ne tik bibliotekinį, bet visus knygų apyvartos kanalus; antra vertus—ribos susiaurintos, nes tarybinė bibliotekotyra nagrinėja „knygų apyvartos dėsningumą“ ne tik socialistinėje, bet ir kapitalistinėje visuomenėje“ (Ванеев А. Н. Развитие библиотекведческой мысли в СССР. М., 1980, с. 135).

jos kryptys:

jos disciplinos:

1. Bendroji skaitymo teorija.
2. Skaitymo sociologija.
3. Skaitymo psichologija.
4. Skaitymo pedagogika.
3. Skaitymo (siaurąja prasme) psichologija.
4. Skaitytojo psichologija.

Norint įvertinti O. Cubariano bei B. Umnovo pozicijas ir pabandyti rasti būdą joms suartinti, reikia platesnio požiūrio į tiriamąjį lektologijoje objektą ir jį nagrinėti kaip tam tikrą visybę. Manytume, kad tokio požiūrio pagrindu turėtų būti „skaitymo veiklos“ sąvoka. Veiklos kategorija svarbi tuo, kad ji skaitymo procesą ir jo rezultatus organiškai susieja su veiklos objektu — lektūra ir veiklos subjektu — skaitytojais. Tuo pačiu ji yra priemonė sistemiam lektologijos tyrimo objektui sukurti. Veiklos kategorija taip pat turi euristinę reikšmę: joje „užkoduota“ iš-tisa tyrimo programa. Kaip bet kurioje žmogaus veikloje, taip ir skaitymo veikloje, galima išskirti ir analizuoti tokius komponentus:

- veiklos subjekto formavimasis;
- veiklos subjektų požymiai ir funkcijos;
- veiklos objektų požymiai ir funkcijos;
- veiklos procesai, rūšys ir sritys;
- veiklos procesų požymiai ir funkcijos;
- veiklos instrumentai (priemonės);
- veiklos rezultatai;
- išorinės veiklos sąlygos (aplinka);
- vidinės veiklos sąlygos (veiklos objekto ir subjekto požymiai).

Metodologinę tokios lektologijos objektą sampratos reikšmę mes pabandy-sime atskleisti analizuodami tuos lektologijos struktūrinius elementus, kuriuos nurodė O. Cubarianas ir B. Umnovas.

I. Bendroji skaitymo teorija. Nors O. Cubarianas teigia, jog reikia sukurti „bendrą“, o B. Umnovas „vieningą visybinių“ skaitymo teoriją, tačiau tai tik terminologijos, o ne metodologijos skirtumas. Abu autoriai sutinka, kad ši teorija skaitymą turi nagrinėti kaip visumą ir atlikti sintetizuojantį vaidmenį kitų lektologijos struktūrinių elementų atžvilgiu. Svarbiau yra tai, kad B. Umnovas nesutinka su O. Cubariano pažiūra, jog bendrosios skaitymo teorijos svarbiausiomis problemomis yra visuomeninė skaitymo funkcija ir skaitymas kaip nuolat augantis masinis visuomenės poreikis. B. Umnovas jas priskiria skaitymo sociologijai, nepagrįsdamas savo požiūrio ir nepateikdamas savo nuomonės dėl bendrosios skaitymo teorijos turinio⁶. Tad mes čia susiduriame su esminiais klausimais: kokiu būdu kurti bendrąją skaitymo teoriją, kokios problemos joje turi būti sprendžiamos? Kiek mums žinoma, O. Cubarianas tarybinėje literatūroje pirmas pabandė duoti atsakymą į šiuos klausimus.

⁶ Būtina pažymėti, kad jo darbas (žr. antrą nuorodą) buvo skirtas skaitytojo psichologijos kaip mokslinės disciplinos statuso nagrinėjimui, o ne bendrų lektologijos klausimų analizei. Be to, mes, skirtingai nuo B. Umnovo, galime pasinaudoti vėlesne O. Cubariano publikacija, kurioje čia nagrinėjamas klausimas aptartas plačiau (Чубарьян О. С. Человек и книга.— М., 1978.— 112 с.).

simus. Nors jo požiūriui į bendrąją skaitymo teoriją yra būdingos kai kurios skaitymo sociologijos apraiškos, tačiau apskritai skaitymą jis nagrinėja kaip socialinį reiškinį. Kadangi sąvokos „socialinis“ ir „sociologinis“ skiriasi (šis klausimas bus paliestas vėliau), tad negalima sutikti su B. Umnovo nuomone, kad anksčiau minėtos problemos priklauso tik skaitymo sociologijos kompetencijai. Siuo atveju pačių problemų pavadinimai dar nepasako, kokiai žinių sričiai jos gali būti priskiriamos. Tai galima padaryti tik išsiaiškinus, iš kokių pozicijų, kokiais mteodais jos tiriamos, kokie jų aspektai yra išskiriami.

Bendrojoje skaitymo teorijoje O. Cubarianas, kaip ir kiti skaitymo tyrinėtojai (pavyzdžiui, V. Stelmach⁷), pripažįsta dvejybinių skaitymo pobūdį: individualų ir socialinį. Tarybinė skaitymo teorija tuo ir skiriasi nuo buržuazinių skaitymo koncepcijų, kad ji „atsižvelgia į individualų skaitymo pobūdį, bet socialistinėje visuomenėje skaitymas pirmiausia suprantamas kaip socialinis procesas, kaip masinis visuomeninis reiškinys, tiesiogiai veikiantis visas asmenybės ir visuomenės gyvenimo puses“ (p. 32). Atitinkamai „socialistinėse šalyse būtent socialinių skaitymo problemų analizė sudaro mokslo apie skaitymą esmę ir uždavinį“ (p. 34). Kartu O. Cubarianas pardo, jog orientavimasis į socialinius skaitymo aspektus leidžia: 1) iš mokslinių pozicijų analizuoti masinio skaitymo, kaip visybinio visuomeninio reiškinio, vystymosi dėšningumus; 2) nustatyti visuomenės vaidmenį masinio skaitymo organizavimui; 3) išplėsti skaitymo teorijos pritaikymo ribas, panaudojant jos rezultatus bendroms socialistinės visuomenės vystymosi problemoms

spręsti (esminiams skirtumams tarp protinio ir fizinio darbo, tarp miesto ir kaimo likviduoti; tarpnacionaliniams ryšiams ir TSRS tautų kultūrų sąveikai stiprinti ir pan.).

O. Cubariano atlikta socialinių skaitymo aspektų analizė ir padarytos išvados yra svarbus indėlis į bendrąją skaitymo teoriją. Vienok sunku sutikti su jo nuomone, kad Tarybų Sąjungoje jau „sukurta visybinė, novatoriška skaitymo teorija“ (p. 11). Savo nuomonę O. Cubarianas pagrindžia tuo, kad jau suformuluoti pagrindiniai pradiniai šios teorijos teiginiai. Tai lenininiai principai: 1. Spaudinių vertinimas iš klasinių pozicijų, vadovaujantis partiškumo principu. 2. Spaudinių propaganda skaitymo ir skaitytojų tyrimų pagrindu. 3. Darbo žmonių skaitymo poreikio priklausomybė nuo revoliucinio judėjimo lygio. 4. Požiūris į skaitymą kaip sąlygą ir priemonę socialiniam ir ūkiniam progresui vystyti, kultūrinei revoliucijai įvykdyti. Paskutiniųjų dviejų principų konkretizavimu, atsižvelgiant į dabartines sąlygas, matyt, reikia laikyti du O. Cubariano teiginius, kuriuos jis vadins fundamentaliais, nulemiančiais tarybinės skaitymo teorijos esmę: 1. Skaitymas yra nuolat augantis visuomeninis poreikis, kurio visas išraiškos formas nulemia socialiniai, ekonominiai ir kultūriniai veiksniai. 2. Skaitymas yra socialinė komunikacinė sistema, tiesiogiai veikianti visuomeninės sąmonės formavimąsi ir darbo žmonių išsilavinimo lygio augimą (p. 29).

Neabejojant nurodytų teiginių (principų) svarba, vis dėlto negalima sutikti, kad jų pakanka bendrajai skaitymo teorijai sukurti. Kiekviena mokslinė teorija pirmiausia yra sistema, kurios neįmanoma sukurti ne tik be pradinių

⁷ Стельмах В. Д. Социология книги и чтения.— Библиотеки СССР, 1971, вып. 50. с. 37.

teiginių, bet ir be metodo (metodų), taip pat ir be dėsningumų, būdingų tiriamiesiems reiškiniams. Tuo tarpu skaitymo teorijos metodologiniai aspektai yra bene silpniausiai išsiplėtoję. Šiuo metu teisingiau kalbėti tik apie besiformuojančią tarybinės skaitymo teorijos koncepciją. Pradėtą pagrindinių pradinių teiginių nagrinėjimo darbą reikia tęsti toliau. Vertingų samprotavimų, metodologinių idėjų šiuo klausimu galima rasti ne tik O. Čubariano, bet ir kitų autorių darbuose, pavyzdžiui, V. Talovo knygoje⁸. Svarbu pažymėti, kad jau formuojasi tam tikros koncepcinės schemas, leidžiančios iš vieningų pozicijų nagrinėti skaitymo veiklą. Viena jų yra skaitymo veiklos dinaminė schema, kurioje išskiriamos trys šios veiklos stadijos: ikikomunikacinė, komunikacinė ir postkomunikacinė. Jos euristinę reikšmę ir plačią taikymo sritį rodo tai, kad schema efektyviai naudojasi skaitymo sociologijos ir skaitymo psichologijos atstovai⁹. Galbūt ji bent pradiniu etapu galėtų užimti centrinę vietą bendrojoje skaitymo teorijoje ir tapti žinių apie skaitymą integruojančiu pradū, bet tam nustatyti reikalingas specialus tyrimas.

Vis labiau aiškėja nagrinėtinas bendrojoje skaitymo teorijoje klausimų ratas. Tai svarbiausių mokslinių sąvokų, naudojamų konkrečiu lektologijos raidos etapu, sistemos sukūrimas. Šioje sistemoje didžiausias dėmesys turi būti skirtas sąvokos „skaitymo veikla“ analizei, nurodant jos ryšius su platesnės apim-

ties sąvokomis, taip pat sąvokomis, kurios ją konkretizuoja. Remiantis darbais, vykdomais kitose lektologijos srityse, čia nustatomi bendrieji skaitymo veiklos dėsningumai, kuriuos apibendrinančios skaitymo veiklos koncepcijos, formuluojamos metodologinės idėjos (principai), duodančios kryptį visų lektologijos struktūrinių dalių vystymuisi. Bendroji skaitymo teorija turi būti teoriniu ir metodologiniu pagrindu visiems skaitymo tyrimams. Nemažiau svarbus kitas jos uždavinys. Kadangi kitos lektologijos dalys tiria atskirus objekto aspektus, tai bendrajai skaitymo teorijai reikia nustatyti ryšius tarp tų aspektų ir išsiaiškinti vidinį mechanizmą, kuris valdo bei reguliuoja skaitymo veiklos kaip visybinės sistemos¹⁰ funkcionavimą ir vystymąsi.

2. **Skaitymo sociologija.** Ši struktūrinė lektologijos dalis paprastai apibūdinama kaip savarankiška sociologinė disciplina, tirianti spaudinių funkcionavimo visuomenėje dėsningumus ir varomąsias jėgas. Dar nurodoma, kad pagrindiniai jos uždaviniai yra atskleisti visuomeninę skaitymo poreikių ir interesų prigimtį, jų vystymosi principus, nustatyti skaitymo vietą visuomeninių reiškinų sistemoje ir jo vaidmenį formuojant dvasinį žmogaus pasaulį. O. Čubarianas, apibendrinęs atliktų tyrimų problematiką, nurodė, kad skaitymo sociologijoje nagrinėjamos trys pagrindinės problemos: knygų ir skaitymo paplitimas, knygos ir skaitymo vieta komunikacinių priemonių sis-

⁸ Талов В. П. О читательской психологии и теоретических основах ее изучения: Опыт анализа материалов отечественной литературы.—Л., 1973.—78 с.

⁹ Беляева Л. И. К вопросу о типологии читателей.—В кн.: Проблемы социологии и психологии чтения. М., 1975, с. 141—161; Смородинская М. Д. Особенности читательской деятельности учащегося юношества (на примере чтения периодики).—В кн.: Книга и чтение в жизни советского села: проблемы и тенденции. М., 1978, с. 106—121; Маслова О. М. Некоторые аспекты формирования системы показателей в социологических исследованиях читательской аудитории.—В кн.: Социология и психология чтения. М., 1979, с. 74—101.

¹⁰ Visybė yra daugiau nei jos sudėtinųjų dalių visuma. Iš to seka, jog visybinei sistemai būdingi požymiai, kurių neturi atskiri sistemos komponentai ir elementai.

temoje, santykis tarp kanalų, tenkinančių visuomenės poreikį skaitymui. Pažymėtinas požiūris, kad sociologinis tyrimas reikalauja į skaitymą žiūrėti kaip į daugybės faktorių veikiamą sistemą¹¹.

Mūsų nuomone, pateiktas skaitymo sociologijos apibūdinimas nepakankamai atskleidžia jos tyrimo objektą ir dalyką, neatlieka metodologinės funkcijos, nustatant ir pagrindžiant problematiką. Dėl to sunku žiūrėti takoskyrą tarp skaitymo sociologijos ir kitų lektologijos dalių, pirmiausia bendrosios skaitymo teorijos. Lieka neaišku, ar ji skiriasi nuo spaudos sociologijos. Abejotina, ar jau galima pripažinti skaitymo sociologijai savarankiškumą ir mokslinės disciplinos statusą. Tai greičiau tik tendencija, o ne dabartinės jos padėties objektyvus konstatavimas.

Literatūroje skaitymo sociologijos objektu laikomi spaudiniai. Tuo tarpu keliamų uždavinių ir tiriamų problemų formuluočiame atsispindi jau visi sistemos „lektūra—skaitymas—skaitytojas“ komponentai. Išspręsti šį prieštaravimą galima tik nuosekliai vadovaujantis skaitymo kaip tam tikros veiklos samprata. Tada skaitymo sociologijos objektu tampa visuomeniniai santykiai įvairių visuomeninių ekonominių formacijų sąlygomis tarp a) skaitymo veiklos kaip visybinės socialinės sistemos ir kitų socialinių sistemų (švietimas, mokslas, gamyba ir t. t.); b) atskirų skaitymo veiklos komponentų (posistemų) ir kitų socialinių sistemų; c) atskirų skaitymo veiklos komponentų (vidiniai visuomeniniai skaitymo veiklos santykiai).

Sutinkant su tokiu skaitymo sociologijos objektu ir jo struktūra, reikia eiti

toliau ir išskirti sociologinius nurodytų visuomeninių santykių tyrimo aspektus. Tai sudėtinga problema, todėl pravartu pažiūrėti, kaip ji nagrinėjama kitose sociologijos mokslo šakose; pavyzdžiui, mokslo sociologijoje. Čia vertas dėmesio bulgarų mokslininko N. Jachielo požiūris mums rūpimu klausimu. Sociologinį tyrimą jis supranta kaip specifinę socialinio tyrimo rūšį. O specifika pasireiškia tuo, kad sociologinis tyrimas užima ne atskirų visuomeninių santykių (politinių, ekonominių, dorovinių ir t. t.), veikiančių socialinį reiškinį, bet visos jų sistemos nagrinėjimu ir tarpusavio ryšių nustatymu. (Pastebima, kad pakanka iširti bent dviejų visuomeninių santykių, būdingų socialiniam reiškiniui, tarpusavio santykius, kad tokį tyrimą galėtume pavadinti sociologiniu). Iš tokios sociologinių santykių sampratos matyti, kad jų pagrindinė funkcija yra organizuoti visuomeninių santykių, būdingų tiriamam socialiniam reiškiniui, sistemą¹². Manytume, kad toks požiūris gali tapti ir skaitymo veiklos sociologinio tyrimo sampratos pagrindu, atitinkamai ji konkretizavus.

3. Skaitymo psichologija. Daug kas iš to, kas buvo pasakyta apie skaitymo sociologijos statusą ir metodologinių problemų sprendimo būdus, gali būti taikoma ir skaitymo psichologijai. Iki šiol neprieita prie vieningos nuomonės dėl jos tiriamo dalyko. E. Korsunskis nurodo penkis požiūrius šiuo klausimu tarybinėje literatūroje¹³. Faktiškai jų yra dar daugiau. Iki šiol nėra vieningos psichologinės skaitymo teorijos, pajėgios paaiškinti gautų tyrimų duomenis, nurodyti mokslu pagrįstas tyrimų kryptis¹⁴. Vis didėjančios skaitymo psichologijos teorinių problemų nagri-

¹¹ Словарь библиотечных терминов. М., 1976, с. 155—156; Социология и психология чтения. М., 1979, с. 4; Чубарьян О. С. Человек и книга. М., 1978, с. 36—37.

¹² Яхел Н. Социология науки. М., 1977, с. 145—154.

¹³ Корсунский Е. А. Актуальные проблемы психологии чтения. Л., 1976, с. 3—4.

¹⁴ Социология и психология чтения. М., 1979, с. 7.

nėjimo diferenciacijos srityje integraciniai procesai. Šioje srityje susidariusią padėtį bene geriausiai atspindi aukštųjų mokyklų, rengiančių darbuotojų bibliotekoms, mokymo programas. Pagal jas, skaitymo psichologijos klausimai nagrinėjami bendruose kursuose (bendrosios psichologijos, socialinės psichologijos, amžiaus tarpsnių psichologijos) ir speckursuose, kurių vis daugėja¹⁵. Pamatinės disciplinos, kuri vieningai, remdamasi bendrąja ir socialine psichologija, nagrinėtų skaitymo psichologiją, nėra. Dar daugiau: iš viso neaišku, ar įmanomas jos sukūrimas. Šiuo aspektu žiūrint, verta aptarti B. Umnovo poziciją. Jis anksčiau minėtame straipsnyje išskyrė tris savarankiškas besiformuojančias mokslines disciplinas — skaitymo psichologiją, skaitytojo psichologiją ir bibliotekinę psichologiją. Kiekviena jų turi savo skaitymo tyrimo aspektą: **skaitymo psichologija** tiria skaitymo kaip psichinės veiklos dėsningumus, remdamasi bendrąja psichologija (skaitymo įgūdžių formavimas, įvairių rūšių ir žanrų literatūros suvokimo bei supratimo struktūra ir mechanizmas, žmogaus psichinių procesų ir būsenų vaidmuo bei ypatybės skaitymo metu; jų priklausomybė nuo objektyvių spaudinių savybių ir skaitytojo ypatybių) ir socialine psichologija (skaitymas kaip dvasinio bendravimo procesas, asmenybės socializavimo ir auklėjimo priemonė); **skaitytojo psichologija** — „socialinio subjekto (asmenybės, grupės, visuomenės) sąmonės visybinį struktūrinį darinį, kuris reguliuoja jo santykius su spaudiniais“; **bibliotekinė psichologija** — santykių tarp spaudinių, bibliotekos ir

skaitytojų auditorijos psichologinį aspektą.

Panašiai kaip ir skaitymo sociologijoje, tik čia dar ryškiau, pasireiškia tendencija skaitymo veiklos komponentus psichologiniu aspektu nagrinėti atskirai. Tik psichologiniai spaudinių analizės klausimai nelaikomi specialios disciplinos objektu. Į juos B. Umnovas žiūri kaip į sudėtinę bibliotekinės psichologijos disciplinos dalį. Skaitymo psichologijos ir skaitytojo psichologijos išskyrimas argumentuojamas tuo, kad kiekviena iš šių disciplinų turi savo specifinį dalyką. Kartu B. Umnovas neneigia glaudaus jų tarpusavio ryšio, supranta, kad teksto suvokimo dėsningumai turi būti tiriami, atsižvelgiant į skaitytojo savybes. Dabartiniu lektologijos formavimosi etapu sunku įvertinti B. Umnovo poziciją. Pasistengus skaitytojo psichologijoje galima rasti pagrindinius mokslinės disciplinos požymius¹⁶. Negalima nuneigti paties B. Umnovo nuopelnų, tiriant pagrindines jos sąvokas, dalyko sampratą. Jo atlikta sąvokos „skaitytojas“ analizė reikšminga ne tik skaitytojo psichologijai, bet ir visai lektologijos problematikai. Antra vertus, skaitytojo psichologijos, skaitymo psichologijos, psichologinio spaudinių aspekto atskiras tyrimas reiškia atsisakymą nuo sisteminio požiūrio, adekvačiausios pažinimo priemonės, nagrinėjant skaitymo veiklą kaip visybę sistemą. Be jo negali būti pasiekta sukaupų žinių sintezė, sukurtas teorinis modelis, aiškinantis psichologinių ir socialinių psichologinių reiškinių vietą, reikšmę, tarpusavio ryšius ir sąveiką visoje skaitymo veiklos sistemoje. Esant sis-

¹⁵ Гончаров И. Ф., Корсунский Е. А., Михайлова Г. М. Место и роль психологии в профессиональной подготовке библиотечных кадров.— Сов. библиотекосведение, 1980, № 6, с. 77—84.

¹⁶ Мирский Э. М. Междисциплинарные исследования и дисциплинарная организация науки. М., 1980, с. 57.

teminiam tyrimui einama nuo visūminio prie dalinio (struktūrinio) tiriamo objekto nagrinėjimo. Todėl kaip ir skaitymo sociologijoje, taip ir skaitymo psichologijoje, lygiagrečiai su psichologiniu ir socialiniu psichologiniu skaitymo veiklos tyrimu kaip visybinės sistemos, galimas ir reikalingas kitas lygis — atskirų skaitymo veiklos komponentų (posistemių) tyrimas. Tik į šio lygio tyrimus tikslingiau žiūrėti kaip į kryptis, besivystančias vieningoje disciplinoje — skaitymo (veiklos) psichologijoje. Taip išvengsime ne tik smulkių mokslinių disciplinų konstravimo manijos lektologijoje. Dar svarbiau tai, kad susidarys palankios sąlygos visoms skaitymo psichologijos kryptims spręsti bendrus klausimus, kurie šiaip gali ilgai nepatekti į tyrinėtojų akiratį. O kaip žinoma, dalinių klausimų sprendimas, ignoruojant bendruosius, anksčiau ar vėliau tampa mokslinio pažinimo proceso stabdžiu, gali nukreipti mokslinius tyrimus netinkama linkme.

4. Skaitymo pedagogika. Jos įtraukimas į lektologijos sudėtį yra bene problemiškausias. O. Cubarianas skaitymo pedagogikos turinį apibūdino sąvokomis „vadovavimas skaitymui“, „knygos propaganda“, „lektūra“, „skaitymas savišvietai“, „skaitymo kultūra“, t. y. sąvokomis, kurias naudoja darbo su skaitytojais disciplina. Jo nuomone, skaitymo pedagogika yra pedagogikos, bibliotekotyros (darbas su skaitytojais) ir bibliografotyros (rekomendacinė bibliografija) integravimo rezultatas. Jei darbo su skaitytojais disciplina didžiausią dėmesį skiria metodiniams knygos propagandos klausimams, tai

skaitymo pedagogika, tuo neapsiribodama, knygų apyvartos problemą turi spręsti vadovaudamasi platesniu požiūriu (p. 38—40).

Tuo tarpu B. Umnovas, remdamasis tuo, kad vadovavimo skaitymui ir knygos propagandos teorijos vystosi sąlygiškai savarankiškai ir kad jų problematika netelpa lektologijos rėmuose, pasiūlė pedagogines problemas spręsti pačioms bibliotekinėms ir bibliografinėms disciplinoms, padedant lektologijai (p. 42).

Šis nuomonių skirtumas pirmiausia yra atspindys tos sudėtingos situacijos, kuri dabar susidarė bibliotekotyroje: čia skaitymo veiklos klausimai yra nagrinėjami (arba keliamas uždavinys juos nagrinėti) bibliotekinėje psichologijoje, darbo su skaitytojais disciplinoje, vadovavimo - skaitymui teorijoje, knygos propagandos teorijoje, bibliotekinėje pedagogikoje. Iš jų (be bibliotekinės psichologijos) kiek aiškesnė, nors dar nepakankamai argumentuota, struktūrą turi tik darbo su skaitytojais disciplina¹⁷. Bibliotekotyroje jau kuris laikas dedamos pastangos pakelti jos mokslinį lygį. Dvi teorijos — vadovavimo skaitymui ir knygos propagandos¹⁸ — pradžių gavo kaip tik darbo su skaitytojais disciplinoje ir tik paskutiniu metu ėmė pretenduoti į savarankiškumą. Formuojasi požiūris, kad vadovavimo skaitymui teorija yra savarankiška mokslinė disciplina, ne tik įeinanti į bibliotekotyros sudėtį, bet ir apibendrinanti ją. Kartu pripažįstama, kad ši teorija (kaip ir knygos propagandos teorija) savo problematika išsina už bibliotekotyros ribų, todėl ją kurti turėtų ne tik bibliotekotyrininkai,

¹⁷ Zr.: Работа с читателями: Программа для институтов культуры и педагогических вузов по специальности № 2113 «Библиотекведение и библиография». — М., 1979. — 24 с.; Работа с читателями: Учебник. — 3-е перераб. и доп. изд. — М., 1981. — 296 с.

¹⁸ Čia nekeliamas uždavinys nustatyti jų (kaip ir kitų bibliotekotyroje tiriančių skaitymą sričių) tarpusavio santykius.

bet ir kitų mokslo sričių atstovai¹⁹. Čia, mūsų nuomone, glūdi skaitymo pedagogikos pagrindimo galimybė: ji iš savo pozicijų turėtų nagrinėti metodologinius ir teorinius skaitymo veiklos aspektus, neatsižvelgdama specialiai į bibliotekų poreikius, nes ją (kaip ir kitas lektologijos sudėtines dalis) turi dominti bendri visoms užsiimančioms skaitymo problematika mokslinės ir praktinės veiklos sritims klausimai (tarp jų ir tie vadovavimo skaitymui klausimai, kurie „netelpa“ bibliotekotyroje).

Skaitymo pedagogikos susiformavimas leistų patikslinti darbo su skaitytojais disciplinos, besivystančios bibliotekotyros sudėtyje, problematiką ir struktūrą. Kaip skaitymo pedagogika gali normaliai vystytis tikrai integruodama ir pritaikydama savo poreikiams skaitymo sociologijos ir skaitymo psichologijos rezultatus, taip ir ši disciplina negali apsieiti be sociologinių, psichologinių bei socialinių psichologinių žinių, kurdama darbo su skaitytojais bibliotekoje mokslinius pagrindus. Ypač akivaizdžiai tai atsispindi vadovėlio „Darbas su skaitytojais“ (rusų k.) trečiame leidime. Darbo su skaitytojais disciplina turi spręsti savo uždavinius remdamasi visomis lektologijos struktūrinėmis dalimis. Matyt, pačią discipliną būtų teisingiau vadinti bibliotekine lektologija. Tuo labiau, kad dabartinis jos pavadinimas jau seniai yra pagrįstai kritikuojamas.

Taigi, skirtingai nuo skaitymo sociologijos ir skaitymo psichologijos, kurios jau turi tam tikrą vystymosi istoriją, skaitymo pedagogikos sukūrimas dar tebėra probleminis. Todėl sunku nustatyti tvirtesnius ryšius tarp jos ir

kitų lektologijos dalių. Dalis skaitymo pedagogikos problemų nuo seno sprendžiama bibliotekotyroje, ir labai menkas pačios pedagogikos indėlis. Vis dėlto norėtusi tikėti, jog padėtis šioje srityje pasikeis ir skaitymo pedagogikos, kaip sudėtinės lektologijos dalies, problemos bus pradėtos nagrinėti aktyviau.

Aptarus disciplinas ir kryptis, kurios, pagal B. Umnovą ir O. Cubarianą, turėtų įeiti į lektologijos sudėtį, negalima nepastebėti, kad jo struktūroje trūksta dar vienos grandies — skaitymo pažinimo istorijos. Mokslo istorijoje nustatytas toks dėsningumas: aktyvi mokslinė teorinė veikla sąlygoja susidomėjimą tiriamo objekto pažinimo istorija. Jis būdingas ir lektologijai. Svariu įrodymu gali būti N. Rubakino palikimo „rezivija“, vykstanti lygia-greičiai su jo žymiausių darbų leidimu.

Kiekvienai lektologijos sričiai yra būdingas teorinis ir istorinis aspektai. Tačiau skaitymo pažinimo istorija negali būti atskirų lektologijos sričių istorinių aspektų suma. Jos objektas — visybė skaitymo pažinimo raida. Integruodama rezultatus, gautus skaitymą tiriančiose srityse, vykdydama tyrimą pati, ji turėtų nustatyti skaitymo pažinimo istorinius etapus, atskirų krypčių formavimosi ir vystymosi dėsningumus, kokybinius šuolius, svarbiausių lektologijos idėjų atsiradimo ir vystymosi sąlygas. Nėra jokių abejonių, kad kuo sėkmingiau skaitymo pažinimo istorija spręs savo uždavinius, tuo didesnę poveikį ji darys lektologijos teorinių ir metodologinių klausimų nagrinėjimui.

Dabar jau galima padaryti kai kurias bendresnio pobūdžio išvadas ir paliesti keletą klausimų, kurie sąmonin-

¹⁹ Zg. Ванев А. Н. Разработка теоретических проблем руководства чтением в советском библиотековедении.— В кн.: Теоретические проблемы руководства чтением. Л., 1977, с. 10—11, 24; Он же. Развитие библиотековедческой мысли в СССР. М., 1980, с. 203—205.

gai buvo palikti. Atlikta analizė rodo, kad lektologijos sukūrimo problema iškelė praktiniai visuomenės poreikiai ir tyrimų apie skaitymą vidinės vystymosi ypatybės. Tačiau dabartiniu etapu lektologija nėra kompleksinė mokslinė disciplina, kaip kad teigiama kartais, o tik atskirų disciplinų ir krypčių kompleksas. Dar aiškiai nesuformuluotas lektologijos tyrimo objektas. Mūsų nuomone, tai yra skaitymo veikla, tiriama kaip visybinė sistema „skaitytojas—lektūra—skaitymas“, siekiant nustatyti jos funkcionavimo ir vystymosi dėsningumus. Dabartiniam lektologijos formavimosi etapui būdingas izoliuotas šios sistemos komponentų ir elementų, tikrovėje sujungtų dialektiniais ryšiais, nagrinėjimas daro pažinimo procesą euristiškai ribotą, suabsoliutina vieną kurį nors sistemos komponentą ar jos aspektą.

Vadovaujantis tokiu požiūriu, pabandyta aiškintis kitą neišspręstą iki šiol lektologijos klausimą—jos struktūrą. B. Umnovo ir O. Čubariano lektologijos struktūros koncepcijų analizė parodė, kad jos gali būti sujungtos vadovaujantis sisteminiu požiūriu į skaitymo veiklą. Ši išvada leido pasiūlyti tokią lektologijos struktūrą: bendroji skaitymo teorija, skaitymo sociologija, skaitymo psichologija, skaitymo pedagogika, skaitymo pažinimo istorija. Lektologijos problematiką sudaro: a) dalis skaitymo veiklos problemų, kurios iki jos formavimosi pradžios buvo nagrinėjamos pirminių mokslų (sociologijos, psichologijos, bibliotekotiros ir iš dalies pedagogikos, knygo-

tyros) ir kurių sprendimui būtina kitų mokslo šakų pagalba; b) problemos, kurios iki tol nebuvo tiriamos, arba tai daryta nekryptingai, fragmentiškai (esančios „niekieno žemėje“). Reikia pastebėti, kad lektologijai priskirtos mokslinių žinių sritys yra skirtingo išsivystymo lygio, nė viena iš jų nėra teoriškai suformuluavusi aiškiaus skaitymo veiklos tyrimo aspekto. Todėl joms tik su didelėmis nuolaidomis galima taikyti mokslinės disciplinos statusą, nors jų vystymosi tendencija orientuota kaip tik į jį. Manytume, kad greta suminėty lektologijos sričių ilgainiui gali susiformuoti lektologinės kryptys ir disciplinos bibliotekotyroje, literatūrologijoje, žurnalistikoje ir t. t., t. y. tuose moksluose, kuriuose skaitymo veiklos komponentai įeina į jų tyrimo objekto sudėtį, bet tik tam tikru aspektu²⁰. Su šiomis „antro sąstato“ lektologinėmis sritimis lektologija turėtų glaudžiai bendradarbiauti, kaip su papildomu informacijos šaltiniu, sprendžiant savas problemas, ir su savo rezultatų taikymo vietomis.

Lektologijos tikslas šiuo etapu—suburti disciplinas ir tyrimo kryptis, kurios, remdamosios vieningais metodologiniais principais, nagrinėtų teorinius ir istorinius skaitymo veiklos pažinimo klausimus. Antras uždavinys—intensyviau sąveikauti su galimomis lektologijos rezultatų taikymo sritimis. Kol kas besiformuojančių lektologijos disciplinų ir krypčių jungiamoji grandis yra bendras tyrimo objektas—skaitymo veikla, o ne išplėtos ir pagrįstos teorinės koncepcinės schemas. Tad teo-

²⁰ Pailiustruosime šią mintį bibliotekotyros pavyzdžiu. Jeigu laikysime jos objektu sistemą „knyga—biblioteka—skaitytojas“, tai joje svarbiausiu specifiniu bibliotekotyrai komponentu yra biblioteka. Kiti du, įeinantys į bibliotekotyros tiriamo objekto sudėtį, tokie nėra ir jie nagrinėjami tiek, kiek sąveikauja su biblioteka, t. y. skaitytojas nagrinėjamas tik kaip bibliotekos skaitytojas (realus ar potencialus), o knyga (dokumentas)—kaip struktūrinis sistemos, vadinamos bibliotekos fondu, vienetas. Kaip anksčiau buvo minėta, bibliotekotyros sudėtyje galima disciplina (bibliotekinė lektologija), kuri, vadovaudamasi jos objektu ir bibliotekų praktikos poreikiais, tirtų skaitymo veiklos sistemą, papildytą dar vienu komponentu—biblioteka, ir laikytų jį pagrindiniu.

riškai jų sintezės, integracijos problema dar neišspręsta. Tai rodo nepakankamą bendrosios skaitymo teorijos išsivystymo lygį.

Kaip jau buvo minėta, šiuo etapu lektologija dar nėra kompleksinis mokslas. Gal tada reikia siekti, kad ji taptų tokiu mokslu? Siame straipsnyje kaip tik ir vadoavautasi šiuo tikslu. Tuo norėta logiškai pratęsti literatūroje aptinkamas idėjas, išryškinti tuos bruožus, kuriais apibūdinami kompleksiniai mokslai. Vienok buvo paminėta ir tai, kad požiūris į lektologiją kaip kompleksinį mokslą (dabar ir ateityje) yra hipotezinis. Dabar jau galima paaiškinti kodėl.

Kai tik susiduriame su teiginiu, kad lektologija yra kompleksinis mokslas arba jai keliamas uždavinys juo tapti, prieš mus iškyla iki šiol neišspręsta problema, būtent: ar iš viso yra kompleksiniai mokslai? Ši problema ypač aktuali knygotyrai bei mokslo tyrai, todėl ji atsispindi gausioje literatūroje²¹. Nurodydami ją skaitytojui, čia tik pažymėsime, kad dėl jų statuso vieningos nuomonės nėra. Galima suformuluoti keturis požiūrius:

1. Mokslo tyra ir knygotyra tėra mechaninė įvairių disciplinų suma, „federacija“, tik formaliai sujungta bendru tyrimo objektu ir pavadinimu. Kompleksinių mokslų iš viso nėra, nes jiems priskiriamos disciplinos, tiramos tik kurį nors savo objekto aspektą, yra nepajėgios parodyti jį kaip visybines sistemą, apimti ir atskleisti jos funkcionavimo ir vystymosi me-

chanizmą. Visybines sistemas požiūriai neatsiskleidžia tyrinėtojui, pažiniamam atskiras sistemos dalis ir jas sudėjusiam.

2. Mokslo tyra ir knygotyra yra kompleksiniai mokslai, kurių sudėtinėmis dalimis yra nemaža disciplinų ir krypčių. Jų tyrimo rezultatus į visuminę žinių sistemą integruoja ne tiek bendras tyrimo objektas, kiek vieningi metodologiniai principai, visuomenės poreikiai kompleksiskai tirti jų objektus ir pateikti praktines rekomendacijas tuos objektus valdyti moksliniais pagrindais.

3. Mokslo tyra ir knygotyra — savarankiški nekompleksiniai mokslai, tiriantys savo objektus kaip visybines sistemas ir turintys specifinius tyrimo dalykus. Su kitais mokslais (disciplinomis), nagrinėjančiais atskirus objekto aspektus, jie susiję persikirtimo, o ne subordinacijos santykiais.

4. Mokslo tyra ir knygotyra žymnios sąvokos atlieka dvejopą funkciją: a) nurodo įvairių disciplinų, tiriančių bendrą objektą, kompleksą; b) nurodo savarankišką mokslą. Čia bandoma sujungti antrą ir trečią požiūrius.

Taigi lektologijos kaip kompleksinio mokslo samprata tėra tik vienas jos tolesnės raidos variantas. Nustatant perspektyvas, reikia atsižvelgti ir į kitus galimus vystymosi kelius. Visai galimas atvejis, kad ateityje lektologijos pavadinimą gaus tik viena mokslinių žinių sritis, priskiriama dabar jos sudėčiai — bendroji skaitymo teorija. O gal lektologija yra tik kompleksinė prob-

²¹ Барсу́к А. И. О книговедении как комплексной науке (книговедение и библиография). — В кн.: Книга. Исследования и материалы. Сб. 17. М., 1968, с. 35—54; Библиотечковедческие исследования: Методология и методика. М., с. 19—22; Основные проблемы информатики и библиотечно-библиографической работы. Л., 1976, с. 85—86; Чубарьян О. С. Общее книговедение. М., 1976, с. 39—40; Колнин П. В. Логические основы науки. Киев, 1968, с. 7—15; Рачков П. А. Науковедение: Проблемы, структура, элементы. М., 1974, с. 11—22; Митрофанов Б. С., Розова С. С. Проблемы формирования предмета науковедения. — В кн.: Проблемы социального познания. Вып. II. Новосибирск, 1977, с. 98—111; Яхиял Н. Социология науки. М., 1977, с. 216—221.

lema, kurios tyrimas taip ir nesuformuos naujo savarankiško mokslo. Pagaliau negalime atmesti ir tokios prielaidos, kad bent kai kurie iš anksčiau aptartų požiūrių į kompleksinius mokslus atspindi vieningo proceso istoriškai būtinus etapus. Šiuo metu turime per mažą žinių, kurios leistų pirmenybę atiduoti vienam iš suminėty variantų ir argumentuotai įrodyti jo perspektyvumą. Lektologijos pavyzdžiu mes dar kartą galime įsitikinti, kad mokslo diferenciacijos ir integracijos procesai vyksta ne taip paprastai bei lengvai, kaip kartais atrodo.

Bene svarbiausia išvada, kurią galime padaryti kalbėdami apie lektologijos perspektyvas, yra ta, kad ir toliau

reikia skatinti interdisciplininį bendradarbiavimą, tiriant skaitymo veiklą, nes jis atitinka objektyvią jos prigimtį ir mokslinio pažinimo reikalavimus dabartiniu etapu. Galima tikėtis, kad toks bendradarbiavimas, vykstant visais tyrinėjimo etapais (pradedant tyrimo problemos formulavimu ir baigiant teorinių modelių sukūrimu bei jų interpretacijomis), sudarytų palankias sąlygas dabartiniam lektologijos statusui pasikeisti. Nemažiau svarbus uždavinys yra supažindinti kuo platesnį įvairių sričių specialistų ratą su tuo, kas jau padaryta ir kas daroma visų disciplinų ir krypčių, kurios tik užsiima skaitymo tyrimais.

Vilniaus V. Kapsuko universiteto
Kauno vakarinio fakulteto
Bibliotekininkystės ir bibliografijos
katedra

[teikta 1981 m. kovo mėn.

СТАТУС ЛЕКТОЛОГИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕЕ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ

АЛЬВИДАС САМЕНАС

Резюме

В статье рассматриваются некоторые методологические проблемы изучения чтения на современном этапе. Автор, отмечая факт становления науки о чтении, предлагает ее назвать лектологией. Разработку проблем обоснования лектологии определяют практические потребности общества и внутренняя логика развития изучения чтения. Анализ литературы показывает, что в настоящее время лектология является не комплексной научной дисциплиной, как иногда утверждают, а суммой отдельных претендующих на самостоятельность дисциплин и научных направлений. Объект исследования лектологии описывается неопределенно, без достаточ-

ного обоснования. Согласно мнению автора, им является читательская деятельность, исследуемая как целостная система «лектура—чтение—читатель» с целью определения закономерностей ее функционирования и развития. Системный подход к читательской деятельности позволяет на единой основе объединить различавшиеся между собой концепции структуры лектологии О. Чубарьяна и Б. Умнова и считать, что основными разделами лектологии являются следующие: 1) общая теория чтения; 2) социология чтения; 3) психология чтения; 4) педагогика чтения; 5) история изучения чтения. В сущности, ни в одном из них читательская деятель-

ность не рассматривается как целостная система, не определен в достаточной степени предмет исследования. Эти разделы существуют как научные дисциплины лишь потенциально. На теоретическом уровне проблема интеграции научных знаний лектологических разделов остается нерешенной. Допускается возможность возникновения лектологических дисциплин «второго эшелона» в тех науках, в которых компоненты читательской деятельности входят в состав их объекта исследования (библиотковедение, литературоведение, журналистика и т. п.).

Определение дальнейших перспектив развития лектологии находится в прямой зависимости от ответа на вопрос: возможны ли комплексные науки? В этой связи рассматриваются точки зрения на статус науковедения и книговедения.

В заключение отмечается необходимость интенсификации междисциплинарного сотрудничества при исследовании читательской деятельности и ознакомление более широких кругов специалистов с тем, что сделано и делается в различных областях изучения чтения.

THE STATUS OF LECTOLOGY AND ITS FUTURE PERSPECTIVE

ALVYDAS SAMENAS

Summary

The article analyses methodological problems of recent reading investigations. Some scholars consider lectology to be a complex science. The author holds the view it is the sum total of different subjects and trends (that claim independence). The object of lectology (as a complex science) is reading activity. It is investigated as wholeness of a system „reading material—reading—reader“ in order to ascertain the regularities of its functioning and development. In this case the structure of lectology would be as follows: 1. General theory of reading. 2. Sociology of reading. 3. Psy-

chology of reading. 4. Pedagogics of reading. 5. History of reading investigation. The question of integration of these subdivisions has not been solved yet.

Further perspective of lectology depends directly on the answer to the question of the possibility of existence of complex sciences. Opinions differ here. The status analysis of the science of science, the science of book shows us that lectology could develop as a) complex science, b) noncomplex science based on the general theory of reading, c) complex problem.